

De Wouw

blikvanger in de Walcherse duinen

RICHARD STRUIJK

Wie zich via West-Brabant naar Zeeland spoeden, passeren op een gegeven moment de Wouwse Plantage. Wie denkt, dat deze plaats iets met de bekende verfplant heeft uit te staan, vergist zich. Ook heeft de teelt van dit gewas nooit die omvang aangenomen, dat aan plantages moet worden gedacht. Toch was de Wouw eens een uiterst belangrijke plant, die nu echter nog slechts mondjesmaat tussen Domburg en Oostkapelle op Walcheren wordt gevonden.

Wouw (aquarel van Rein Westra uit de Nederlandse Oecologische Flora, deel 1).

In de tweede helft van de zomer prijken op talloze plaatsen, met name in het duingebied, de bleekgele trossen van *Reseda luteola* of de Wouw. De wandelaar kan ze haast niet over het hoofd zien en zal stellig in de verleiding komen enkele bloemen te plukken. Dat moeten ze maar niet doen, want de uiterst kleine bloempjes vallen snel af. *Reseda luteola* ontleent haar naam aan haar roemruchte verleden als verfplant. De bakermat ligt ongetwijfeld in het Middellandse zeegebied, maar reeds in een ver verleden heeft de mens de verspreiding ter hand genomen. Zo blijken in het Neolithicum (3000-1700 v.Chr.) onze voorouders de plant al gebruikt te hebben. Bij oude nederzettingen, o.a. bij Zürich, zijn bij opgravingen zaden gevonden. De Romeinen kenden haar eveneens. Aan hun taal is de naam ontleend. *Reseda* komt van *resedare*: rustig makend. Uit de plant werd vroeger n.l. een zalf bereid, die wonden deed genezen. *Luteus* wil zoveel zeggen als goudgeel. Als verkleinwoord werd *luteolus* gebruikt: geelachtig. *Reseda luteola* betekent dan ook geelachtige Wouw.

De Wouw als kultuurgewas

De Wouw werd vanaf de Middeleeuwen tot ver in de vorige eeuw vanzelf in Frankrijk als in Engeland geteeld. Ook in ons land bestond behoefte aan de fraaie, geelbruine kleurstof, die uit de plant kon worden bereid. De werkzame stof zit vooral in de bloeistengels. Men trok de planten uit de grond, waarna de bloemdelen in aluin werden gekookt. De hierbij gewonnen kleurstof bleek uitstekend geschikt voor het verven van stoffen. Wie met enig onzorg naar de schitterende gobelins staart, dient te weten dat de geelbruine tinten hierin aan de Wouw mogen worden toegeschreven. De kleur is lichtecht en wordt door zeep niet aangetast. Overigens houdt deze beter bij zijde en linnen, dan bij katoen en wol.

Sinds men kon beschikken over tropische houtsoorten, die een dergelijke kleur afgaven, nam het gebruik en de teelt van Wouw af. De ontdekking van quercitrine, een gele kleurstof afkomstig uit de Verfeik (*Quercus tinctoria*) die in Noord-Amerika algemeen voorkomt, gaf de genadeslag. De verf-

kracht van deze stof is ongeveer acht maal zo sterk en het laat zich begrijpen, dat de belangstelling voor de Wouw spoedig verdween.

De Wouw onder de loupe

Het gebruik van een loupe is geen overbodige luxe, wanneer we de plant aan een nader onderzoek willen onderwerpen. Zodra de gekromde, zwarte zaden uit de doosvrucht zijn ontsnapt en in aanraking met de aarde zijn gekomen, vormt zich een uiterst klein kiemplantje, dat gaandeweg uitgroeit tot een stevige penwortel met bijbehorend rozet. De bladeren hiervan bereiken een lengte van een cm of acht. In het tweede levensjaar schiet hieruit een fikse stengel op, die wel meters hoog kan worden, maar meestal niet veel verder komt dan 50 tot 100 cm. De schrale zandgrond zal hieraan wel debet zijn. Voor een goed gedijen is een zekere kalkrijkdom gewenst.

In de loop van de zomer ontwikkelen zich de bloemen. De bloeiwijze is een tros en de kleur is geelgroen. De nektar bevindt zich in het nektarium, een soort doosje. Hierop ligt een deksel, dat door de insecten kan worden geopend. Korttongige snoepers kunnen dit beter dan bijvoorbeeld de bijen en hommels, die over een veel langere tong beschikken. Na de bevruchting ontwikkelt zich de schuin omhoogstaande doosvrucht. Deze springt na rijping met drie, toegespitste tanden open. De belangrijkste vindplaatsen van de Wouw zijn de zgn. ruderaal plaatsen, zoals voormalige vuilstorten en vergraven duingebieden. Nu de bodem van deze plaatsen tot rust komt als gevolg van het aanbrengen van rasters teneinde de steeds talrijker wordende rekreanten uit het duin te houden, wordt de vraag aktueel of de planten zich wel kunnen handhaven. Het is te hopen, dat de plaatselijk nog talrijke Konijnen erin slagen de vegetatie dusdanig open te houden en de bodem te beroeren zodat de Wouw zich kan handhaven. De Wouw vormt immers een fraai blikpunt in een duinterrein.

Met de zon mee

Opvallend is de draaiende beweging, die de top van de bloeistengel maakt. Mogen sommige met alle winden meewaaien, de Wouw volgt de baan van de zon. Zelfs bij somber weer kan de duinwandelaar zich aan de hand van deze bloeitop oriënteren. 's Morgens geeft de plant het oosten aan en tegen de middag het westen. Gedurende de nacht staan de activiteiten op een laag pitje, maar 's morgens gaat de top door het noorden weer naar de plaats, waar de zon geacht wordt op te gaan.

Richard Struijk is voorzitter van de Werkgroep Midden Zeeland van de Stichting Duinbehoud.